

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**Формування доходів місцевих бюджетів у системі міжбюджетного
регулювання**

Студента 2 курсу, 1м групи,
спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та
страхування»
спеціалізації «Державні фінанси»

Соколова
Всеволода

Науковий керівник
д.е.н., професор

Бондаренко Олена
Сергіївна

Гарант освітньої програми
завідувач кафедри фінансів,
заслужений діяч науки і техніки України
д.е.н., професор

Чугунов Ігор
Якович

Київ 2018

Зміст

_Тос531287424

Вступ.....	8
Розділ 1 Теоретичні основи формування доходів місцевих бюджетів у системі міжбюджетного регулювання.....	10
1.1. Сутність доходів місцевих бюджетів та особливості міжбюджетного регулювання.....	10
1.2. Зарубіжний досвід формування доходів місцевих бюджетів.....	14
Розділ 2 Стан формування доходів місцевих бюджетів у системі міжбюджетного регулювання.....	22
2.1. Аналіз доходів місцевих бюджетів.....	22
2.2. Особливості формування міжбюджетних трансфертів.....	28
Розділ 3 Розвиток підходів до формування доходів місцевих бюджетів у системі міжбюджетного регулювання.....	34
3.1. Перспективні напрями міжбюджетного регулювання.....	34
3.2. Удосконалення механізмів формування доходів місцевих бюджетів... ..	40
Висновки.....	45
Список використаних джерел.....	49

Вступ

Ефективність реалізації державної політики значною мірою залежить від вдосконалення та реформування механізму формування доходів місцевих бюджетів в системі міжбюджетного регулювання. В результаті зростання добробуту населення та підвищення стандартів життя можливі у випадку розробки дієвого підходу до формування доходів місцевих бюджетів в системі міжбюджетного регулювання.

Місцеві бюджети є самостійними, що забезпечується закріпленням за ними відповідних джерел доходів бюджету, правом місцевих органів влади визначати напрями використання бюджетних коштів та можливостями відповідних місцевих рад самостійно і незалежно одне від одного розглядати та затверджувати відповідні місцеві бюджети.

Серед вагомих наукових досліджень вітчизняних вчених щодо формування доходів місцевих бюджетів можна назвати праці: С.А.Буковинського, О.Д.Василика, В.І.Кравченка, О.П.Кириленко, В.Д.Макогон, І.В.Руденко, В.М.Федосова, І.Я. Чугунова, С.І.Юрія та інших. Не зважаючи на значну кількість публікацій багато питань функціонування бюджетної системи залишаються невирішеними. Є актуальними питання розподілу повноважень і відповідальності між центральною владою і органами місцевого самоврядування з розподілу доходів між видами бюджетів, незалежності органів місцевого самоврядування від центральної влади в ухвалюванні рішень щодо використання ресурсів, наявності чіткого визначення рівня децентралізації бюджетної системи, створення стимулів для місцевих органів влади до збільшення доходів місцевих бюджетів для забезпечення регіонального розвитку і вирішення соціальних проблем тощо. Тому сьогодні питання формування доходів місцевих бюджетів в системі міжбюджетного регулювання зберігають свою актуальність.

Метою магістерської роботи є розкрити сутність доходів місцевих бюджетів та особливостей міжбюджетного регулювання.

Об'єктом дослідження вся бюджетна система України, при якій фокус направлений на визначення формування місцевих бюджетів відповідно до законодавства України.

Предметом дослідження є визначення механізму надходження коштів до місцевих бюджетів.

Для досягнення поставленої мети в магістерській роботі вирішено такі завдання:

- ✓ розкрито сутність доходів місцевих бюджетів та особливості міжбюджетного регулювання;
- ✓ досліджено зарубіжний досвід формування доходів місцевих бюджетів;
- ✓ проведено аналіз доходів місцевих бюджетів;
- ✓ розкрито особливості формування міжбюджетних трансфертів;
- ✓ визначено перспективні напрями міжбюджетного регулювання
- ✓ представлено рекомендації щодо удосконалення механізмів формування доходів місцевих бюджетів.

Одним із принципів реформування органів місцевого самоврядування є додержання принципів правової, організаційної та фінансової спроможності місцевого самоврядування, що визначено в Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. В результаті в роботі наукова новизна розкриває можливі шляхи забезпечення виконання одного із напрямків реформи міжбюджетних відносин – перехід від триступеневої до двоступеневої бюджетної системи.

Практичне значення одержаних результатів зумовлюється актуальністю й новизною висвітлених у дипломній роботі проблем та залежностей, а також пропозиціями щодо удосконалення механізму формування доходів місцевих бюджетів в системі міжбюджетного регулювання в Україні.

Розділ 1 Теоретичні основи формування доходів місцевих бюджетів у системі міжбюджетного регулювання

1.1. Сутність доходів місцевих бюджетів та особливості міжбюджетного регулювання

В сучасних умовах характерною особливістю регулювання міжбюджетних відносин в Україні є те, що його основним інструментом є міжбюджетні трансферти, які доповнюють податковий інструментарій і використовуються для остаточного фінансового вирівнювання вертикальної та горизонтальної незбалансованості бюджетної системи.

Важливими складовими механізму регулювання міжбюджетних відносин є інструменти, які виступають засобами впливу цих відносин на формування і використання бюджетних коштів. Тому питання децентралізації бюджетної системи України виходять на перший план, адже фінансова децентралізація є однією з фундаментальних умов незалежності та життєздатності органів місцевої влади: децентралізація процесів ухвалення рішень збільшує можливості участі місцевої влади в розвитку підконтрольної їй території; фіскальна децентралізація сприяє ефективному забезпеченню суспільними послугами шляхом ретельнішого узгодження видатків органів влади з місцевими потребами і уподобаннями.

Місцеві бюджети - один з головних каналів доведення до населення кінцевих результатів виробництва. Через них громадські фонди споживання розподіляються між окремими групами населення, з місцевих бюджетів фінансується розвиток галузей виробничої сфери.

Місцеві бюджети виконуються наступні функції:

- формування грошових фондів, які є фінансовим забезпеченням діяльності місцевих органів влади
- розподіл і використання цих фондів між галузями господарства;

- контроль фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, які підвідомчі цим органам влади.

Місцеві бюджети мають велике значення в здійсненні загальнодержавних економічних і соціальних завдань, оскільки вони розподіляють державні кошти на утримання і розвиток соціальної інфраструктури суспільства.

Роль цих бюджетів в соціально-економічному розвитку регіонів зростає в зв'язку з розширенням прав місцевих органів влади. Місцевий бюджет являє собою форму освіти і витрачання грошових коштів, призначених для забезпечення завдання та функцій, віднесених до предметів відання місцевого самоврядування.

Місцеві бюджети-характеризуються:

- 1) широкою сферою впливу, так як бюджетні відносини пронизують усі сторони територіального відтворювального процесу;
- 2) високим ступенем дієвості, зумовленої перерасподільній природою даної економічної категорії.

Місцевий бюджет - це державний фонд фінансових ресурсів, формується і використовується для забезпечення виконання функцій держави на місцевому рівні. В Україні до місцевих бюджетів належать: бюджет. АР. Крим, обласним ні і районні бюджети, бюджети районів у містах та бюджети місцевого самоврядування. До складу бюджетів місцевого самоврядування входять бюджети територіальних громад, сіл, селищ, міст та їх об'єднань. М ісцево бюджет охоплює надходження і витрати на виконання повноважень відповідних органів влади: АР. Крим, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоуправління.

З метою проведення регулювання місцевих бюджетів та бюджетної забезпеченості доходи, які закріплюються за бюджетами місцевого самоврядування, діляться на дві групи. До першої групи відносять доходи і, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів. Друга група

об'єднує доходи, які не враховуються при проведенні міжбюджетних трансфертів.

До доходів, що закріплюються за бюджетами місцевого самоврядування та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать:

1) податок з доходів фізичних осіб у частині, визначеній статтею 65 цього Кодексу;

2) 50 відсотків збору за спеціальне використання лісових ресурсів державного значення, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;

3) 50 відсотків збору за спеціальне водокористування (крім збору за спеціальне водокористування місцевого значення), що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя користувачами води за місцем її забору;

4) 50 відсотків платежів за користування надрами загальнодержавного значення, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;

5) плата за використання інших природних ресурсів, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;

6) плата за ліцензії на певні види господарської діяльності та сертифікати, що видаються виконавчими органами відповідних місцевих рад;

7) плата за ліцензії та сертифікати, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя;

8) плата за ліцензії на виробництво спирту етилового, коньячного і плодового, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, спирту-сирцю виноградного, спирту-сирцю плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя;

9) плата за ліцензії на право експорту, імпорту та оптової торгівлі спиртом етиловим, коньячним та плодовим, спиртом етиловим ректифікованим виноградним, спиртом етиловим ректифікованим плодовим, спиртом-сирцем виноградним, спиртом-сирцем плодовим, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя;

10) плата за ліцензії на право експорту, імпорту алкогольних напоїв та тютюнових виробів, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя;

11) плата за державну реєстрацію (крім реєстраційного збору за проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців), що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;

12) реєстраційний збір за проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, що справляється виконавчими органами відповідних місцевих рад;

13) плата за ліцензії на право оптової торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя;

14) плата за ліцензії на право роздрібної торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя;

15) державне мито в частині, що належить відповідним бюджетам.

Наявність доходів місцевих бюджетів закріплює економічну самостійність місцевих органів самоврядування, активізує господарську діяльність, дозволяє їм розвивати інфраструктуру та фінансовий потенціал регіону, виявляти і використовувати резерви фінансових ресурсів, що

розширює можливості місцевих органів влади у задоволенні потреб населення.

Склад доходів різних рівнів місцевих бюджетів є таким:

- доходи загального фонду бюджету міста Києва, бюджетів міст обласного значення, районних бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад;
- доходи загального фонду обласних бюджетів;
- доходи загального фонду бюджетів міст районного значення, сільських, селищних бюджетів;
- надходження спеціального фонду місцевих бюджетів;
- бюджет розвитку місцевих бюджетів.

Структура доходів місцевих бюджетів України представлена: податковими надходженнями (податок на доходи фізичних осіб; податок на прибуток підприємств (тільки для обласних бюджетів), акцизний податок на роздрібний продаж підакцизних товарів; єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва; податок на майно) та неподатковими надходженнями (власні надходження місцевих бюджетних установ; адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності; доходи від власності та підприємницької діяльності; інші неподаткові надходження); доходами від операцій з капіталом; трансфертами місцевим бюджетам.

Формування місцевих бюджетів суттєво залежить від вирішення питань їх збалансованості, що є наслідком невирішених питань щодо співвідношення фіскальної централізації та децентралізації. При цьому проблеми бюджетного вирівнювання є похідними від нерозмірності і незбалансованості фінансової бази місцевого самоврядування. Саме бюджетна децентралізація передбачає закріплення за органами місцевого самоврядування такого переліку власних доходів, що є достатнім для належного виконання встановлених повноважень і функцій, а також права

самостійно встановлювати нормативи їх надходження до відповідних місцевих бюджетів.

Система формування доходів місцевих бюджетів має свою організацію, її складовими є: методи, що являють собою сукупність форм організації системи фінансування органами місцевого самоврядування покладених на них функцій і включають громадські послуги; самостійний місцевий бюджет, бюджет розвитку, місцеві податки і збори, комунальний кредит, комунальна власність; засоби, що являють собою знаряддя системи формування доходів і здійснення видатків і включають муніципальні запозичення, кредити, державні соціальні стандарти, нормативи видатків, коефіцієнти формул фінансового вирівнювання, трансферти; правове забезпечення.

До суб'єктів системи формування доходів місцевих бюджетів відносяться: центральний уряд, місцеві уряди, громадян, громадські організації, органи самоорганізації населення, некомерційні партнерства та приватний сектор.

Система формування доходів місцевих бюджетів це – сукупність методів і засобів наповнення місцевих бюджетів та відносин між рівнями державної влади та органами місцевого самоврядування. Склад доходів, що закріплюються за місцевими бюджетами та бюджетами місцевого самоврядування, визначено Бюджетним Кодексом України. Вони згруповані як і видатки у двох частинах: доходи, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, і доходи, що не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів. У дохідній частині місцевого бюджету окремо виділяються доходи, спрямовані на виконання власних повноважень, і доходи, необхідні для забезпечення виконання делегованих законом повноважень органів виконавчої влади. Для забезпечення реалізації спільних соціальних і культурних програм територіальних громад доходи місцевих бюджетів, які враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, формуються за рахунок загальнодержавних податків і зборів.

1.2. Зарубіжний досвід формування доходів місцевих бюджетів

Зарубіжний досвід свідчить, що зі зміною економічної ситуації, повинна змінюватися і роль держави в ринковому механізмі господарювання, отже - і напрямки цілеспрямованого використання державою ринкових важелів, в тому числі податкової і бюджетної систем як інструментів ринкового господарювання.

Розподіл податкових повноважень і відповідальності між центральними та територіальними державними структурами виражається в податковому федералізмі, від організації якого багато в чому залежить регулювання податкових доходів між центром і регіонами та формування дохідної частини бюджету будь-якого рівня, в тому числі і регіонального [2, с. 98].

Податковий федералізм в США має складну систему. Незважаючи на те, що в цій країні податкова система не є, на думку більшості економістів, ідеальною, податки виконують не тільки фіскальну, а й регулюючу і стимулюючу функції. Існуючий податковий механізм забезпечує доходами, як федеральний бюджет, так і бюджети штатів, і місцеві бюджети. Він сприяє реалізації принципів платоспроможності на всій території країни, розвитку малого бізнесу, стимулювання інвестицій та наукоємного виробництва.

На відміну від інших федеративних держав, в США проблеми зрівнювання територіального розподілу бюджетних коштів вирішуються шляхом чіткого поділу бюджетно-податкових повноважень федерального уряду, влади штатів, місцевих органів. Американський податковий федералізм розрахований на залучення приватного капіталу, а податкові пільги розподіляються як непряма форма стимулювання підприємницької діяльності [4, с. 236].

Федеральний бюджет США в основному поповнюється за рахунок прямих податків, надходження від яких помітно перевищують надходження від непрямих податків (відповідно 90,5 і 9,5%). Основними джерелами

федеральних доходів є прибутковий податок, на який припадає половина бюджетних надходжень, і відрахування від зарплати до фонду соціального страхування. Бюджети штатів в основному поповнюються за рахунок акцизів і податку з продажів (36%), а також податку на соціальне страхування (27%). Що стосується структури бюджету місцевих органів управління, то в ній досить високою є частка податку на майно (53%) і податку з продажів (32%) [4, с. 240].

При цьому слід мати на увазі, що федеральний уряд розподіляє певну частину федерального доходу між штатами на підставі спеціальних програм. Податковий федералізм в Японії дещо відрізняється від територіального розподілу податкових повноважень США і країн Західної Європи. В Японії дві третини всіх податкових доходів складають державні податки (в основному прямі). Всього встановлено 25 державних і 30 місцевих податків. В Японії існує досить розвинена система заохочення інвестицій (як національних, так і іноземних). Особлива увага звертається на заохочення інвестування в віддалених районах. З цією метою поряд з субсидіями дуже ефективно використовуються податкові пільги [4, с. 304].

У ФРН податки поділяються на федеральні податки, податок на землю, спільні, територіальні та церковні податки. Федеральні податки не підлягають перерозподілу. Найбільше доходів до федерального бюджету приносить прибутковий податок з фізичних осіб. У доходах федерального бюджету на другому місці стоїть ПДВ, питома вага якого становить 28%. Одним з важливих джерел поповнення бюджету є також корпоративний податок з фактичного прибутку. Податковий федералізм побудований в ФРН з максимальним урахуванням інтересів регіонів і має на увазі урівноваження податкових повноважень між центром і регіонами і рівноправність всіх нижчестоящих бюджетів країни по відношенню до федерального бюджету [4, с. 182].

У Франції найбільше доходів до державного бюджету приносять ПДВ - 41,4% і прибутковий податок з фізичних осіб - 10,6%. У Франції стягуються

16 регіональних податків, величину ставки яких встановлюють регіональні органи влади [4, с. 357].

По-різному вирішується питання про те, кому доручається збір регіональних податків - центральному податковому відомству або місцевим органам, хоча майже в усіх державах регіональні органи наділені правом визначення податкової бази, податкових ставок і встановлення регіональних податків. У багатьох країнах центральна влада здійснюють стягнення державних і регіональних податків, а потім - субсидування територій, що викликано низькою питомою вагою регіональних податків в структурі джерел фінансування регіональних органів влади (в Естонії - 0,1%, Болгарії - 1%, Греції - 2% , Угорщини - 4%, Голландії - 5%, Словенії - 5%, Латвії - 6%, Туреччини - 7% і т.д.); при цьому дуже високою є питома вага субсидій (в Естонії - 91%, Болгарії - 78%, Греції - 8%, Угорщині - 66%, Голландії - 60%, Словенії - 67%, Латвії - 68%, Туреччини - 56% і т.д.). Інші джерела надходження до доходної частини регіональних бюджетів - збори, позики, доходи муніципальних підприємств, пені, штрафи, доходи від продажу муніципального майна або товарів і т.д. [2, с. 301].

На особливу увагу заслуговує практика розподілу одного і того ж податку в певній пропорції між центральним і регіональним бюджетами (так званий пайовий податок). Наприклад, В ФРН прибутковий податок розподіляється між центральними, земельними і місцевою владою в такій пропорції: 42,5, 42,5 і 15%; надходження від корпоративного податку і ПДВ діляться практично між центром і землями порівну. В Австрії центр, регіони і місцева влада ділять прибутковий податок в такій пропорції - 60, 22 і 18%, податок на нафтопродукти - 88,5, 8,5 і 3%, ПДВ - 69, 19 і 12% [5, с. 27].

Що стосується країн з перехідною економікою - в Китаї діють низькі ставки податку з корпорацій і планується скоротити розмір максимальної ставки податку на доходи фізичних осіб. Передбачається, що подібно деяким іншим країнам зниження ставок в Китаї буде сприяти скороченню масштабів приховування доходів від оподаткування та створення стимулів для

розширення економічної діяльності. Швидке зростання доходів бюджету створює передумови для вирівнювання рівнів оподаткування як різних видів діяльності і підприємств, різних організаційно-правових форм, так і різних територій [2, с. 287].

В даній ситуації, незважаючи на світовий економічний спад, на порядку денному урядів різних країн варто податкова реформа. Так в 20 країнах знизилася ставка податку на прибуток, а в 18 - спрощений порядок сплати податків. У країнах ЄС середній показник ефективної податкової ставки знизився з 46% до 44.5%. Частково це стало результатом скорочення ставки податку на прибуток, що стався в 2007-2008 роках в Німеччині і Італії. Кілька країн, наприклад, Росія (з 24% до 20%) і Корея (з 25% до 22%) знизили ставки податку на прибуток підприємств і організацій або прискорили здійснення раніше запланованих реформ в рамках реалізації програм економічного стимулювання економіки [3, с. 182]

Кожна країна в залежності від рівня розвитку вибирає свій шлях в розподілі податкових повноважень і відповідальності між центральними і регіональними державними структурами.

Головною методологічною проблемою вивчення міжбюджетних відносин в зарубіжних країнах є вибір критеріїв для їх характеристики і класифікації. В економічній літературі традиційно використовуються три основних критерії: повноваження субнаціональних влади з формування своїх доходів і, перш за все, по введенню власних податків; повноваження субнаціональних влади щодо здійснення видатків; процентна частка витрат субнаціональних властей в консолідованому бюджеті країни.

Критерій дохідних повноважень субнаціональних влади більш значущі для характеристики моделі міжбюджетних відносин, ніж критерії, побудовані на видаткових повноважень і відсотковій частці витрат субнаціональних властей в консолідованому бюджеті.

Виходячи із запропонованого критерію в теоретичному плані можна виділити три типи моделей міжбюджетних відносин: централізовану, в якій

перелік субнаціональних податків і їх ставки визначаються законодавчою владою країни; децентралізовану, в якій регіональні та місцеві органи влади мають право встановлювати власні податки; змішану, в якій кількість субнаціональних податків обмежується певним, хоча і широким переліком або встановлюються максимально можливі ставки.

У найзагальнішому плані вибір моделі міжбюджетних відносин залежить від державного устрою (федерація, унітарна держава) і соціально-економічної ситуації, що складається в країні, яка характеризується, зокрема, територіальними відмінностями в рівні життя.

Особливості моделей міжбюджетних відносин можуть бути вивчені на досвіді конкретних країн. Для Росії найбільший інтерес представляють міжбюджетні відносини в федеративних державах [1, с. 69].

Австралія є федеративною державою, що складається з шести штатів і двох внутрішніх територій - федеральної столиці і Північної території. Остання отримала в 1978 р право самоврядування і нині наділена повноваженнями щодо формування доходів за рахунок власних податків і здійснення витрат в межах своїх повноважень. Незважаючи на федеральний устрій держави, яка використовується в Австралії модель міжбюджетних відносин є централізованою. Частка податків федерального уряду в консолідованому бюджеті країни становить 76,6%, частка податків штатів - 19,8%, частка місцевих податків - 3,6%. Частки доходів з урахуванням фінансової допомоги рівні, відповідно, 56,2%; 38,4%; 5,4%. Використовувана централізована модель міжбюджетних відносин включає як акумуляцію фінансових ресурсів у федеральному бюджеті, так і їх подальший розподіл між штатами. Засобами для підтримки штатів стали надходження від податку з продажів за ставкою 10% [1, с. 70].

Модель міжбюджетних відносин, яка використовується в Німеччині, можна охарактеризувати як змішану. До складу цього федеративної держави входять 16 земель. Їх законодавчі і виконавчі органи утворюють другий

рівень державної влади і, відповідно, другий рівень бюджетної системи. Третій рівень бюджетної системи представлений місцевими органами влади.

Федеральні, регіональні і місцеві податкові доходи складають, відповідно, 48%; 34%; 13% (залишок надходить до Фонду вирівнювання тягара і частку ЄС) сукупних доходів консолідованого бюджету країни, а з урахуванням фінансової допомоги - 60,0%; 23,0%; 17,0%.

Що входять до складу США 50 штатів мають широкі бюджетно податковими повноваженнями. Зокрема, вони мають право вводити такі ж прямі податки, які існують на рівні федерації, і визначати як ставки, так і базу оподаткування. Проте, штати не мають повноважень щодо встановлення непрямих податків - податку з обороту або ПДВ. Вважається, що використання штатами таких податків перешкоджало б вільну торгівлю на території країни в цілому, а це заборонено Конституцією США. Частки федеральних, регіональних і місцевих податків в консолідованому бюджеті США становлять, відповідно, 66,3%; 20,6%; 13,1%; ас урахуванням фінансової допомоги - 49,7%; 28,3%; 22,0% [4, с. 218].

Зазначені риси міжбюджетних відносин характерні і для інших країн. Слід зазначити, що на практиці ці моделі піддаються істотному коригуванню, що відбиває характерні риси конкретних держав.

Зарубіжний досвід в сфері міжбюджетних відносин концентрується на аналізі досвіду міжбюджетного регулювання в країнах з визнаною кращою практикою.

Ефективна регіональна система міжбюджетних трансфертів або краща практика міжбюджетного регулювання характеризується наступними критеріями:

- високий рівень автономії місцевого самоврядування, яка характеризується стійкістю і передбачуваністю бюджетних доходів;
- справедливість, об'єктивність і прозорість системи міжбюджетних трансфертів;
- інформаційна відкритість, наявність великої бази даних;

- гармонійність і розвиненість процедур взаємодії між органами влади різних рівнів;
- здатність до динамічного вдосконалення механізму міжбюджетних трансфертів.

Таким критеріям відповідає, зокрема, практика міжбюджетного регулювання в Австралії, Франції, Німеччини, Данії, Швеції, Іспанії, Швейцарії, Великобританії та США.

Так, у всіх цих країнах здійснюється і вертикальне (між різними рівнями влади) і горизонтальне (між органами влади одного рівня) бюджетне вирівнювання. Повсюдно проблема визначення обсягу міжбюджетної підтримки - політично складний і гостре питання, яке можна вирішити на основі політичного компромісу між прагненням досягти певного рівня і якості бюджетних послуг на всій території країни (регіону) і прийнятним в суспільстві мінімальним забезпеченням видаткових потреб. У міжнародній практиці застосовуються як централізовані (створювані на більш високому рівні влади), так і децентралізовані (створювані на тому ж бюджетному рівні) системи розподілу міжбюджетних трансфертів. Можливе застосування і комбінованих систем, що поєднують елементи централізованої і децентралізованої систем [4, с. 95].

У всіх країнах головну роль в міжбюджетних відносинах грає консультаційний процес між органами влади різних рівнів з питань бюджетного вирівнювання і надання міжбюджетної підтримки. Він служить невід'ємною частиною загальної політичної системи, забезпечуючи гнучкість міжбюджетного регулювання та збалансованість інтересів усіх його учасників.

Отже, аналіз зарубіжного досвіду формування доходів показує, що податковий федералізм різних країн неоднорідний і багато в чому залежить від обраного економічного курсу, існуючої податкової системи. На нього впливає класифікація податків за ієрархічним рівнем, ступеня платоспроможності, джерелами коштів, необхідних для сплати, принципам і

методам збору, величиною ставки та напрями використання зібраних податків. Виходячи з цього, територіальний поділ податкових повноважень і відповідальності різних країн різняться за масштабами податкової бази, структурою і величиною податків, порядку збору податків, організації податкового контролю, видам несення відповідальності за порушення податкового законодавства, податковим пільгам і т.д.

Досвід західних держав цілком застосуємо в сучасних умовах до Росії, якщо його не сліпо копіювати, а переймати краще, застосовуючи до конкретних особливостей економіки РФ. Країни прагнуть урізноманітнити шляхи поповнення бюджету, а диверсифікація джерел дозволяє знижувати ставки податків.

Найважливішим елементом справжньої фінансової самостійності суб'єктів Федерації в Німеччині є такий розподіл джерел доходів між ними та Федерацією, при якому вони могли б покривати свої витрати за рахунок власних джерел доходів. У Росії всього лише близько 10% суб'єктів Федерації можуть профінансувати нинішній рівень своїх бюджетних витрат без федеральної допомоги. Таким чином, абсолютні розміри власних доходів суб'єктів Федерації повинні збільшитися, а доходів Федерації - зменшитися. Теоретично це не повинно скоротити реальні доходи федерального бюджету, тому що так чи інакше недолік коштів у суб'єктів Федерації компенсується за рахунок федеральних коштів. В результаті первинного розподілу фінансових ресурсів вийде, що одні суб'єкти Федерації повинні стати «донорами», інші - «реципієнтами». Для розрахунку абсолютних значень перерозподілених сум необхідно зіставити доходи суб'єктів Федерації і їх потреби в фінансових ресурсах.

Розділ 2 Стан формування доходів місцевих бюджетів у системі міжбюджетного регулювання

2.1. Аналіз доходів місцевих бюджетів

Міжбюджетні відносини є досить складним явищем, яке можна охарактеризувати в розрізі правових, економічних і політичних аспектів. З економічної точки зору міжбюджетні відносини - це відносини між органами державної влади та органами місцевого самоврядування з приводу формування і використання фінансових ресурсів, які включають: розподіл доходів і видатків між рівнями бюджетної системи, визначення трансфертів, які передаються з державного місцевим бюджетам, і навпаки, організацію контролю за витрачанням коштів державного та місцевого бюджету.

З правової точки зору міжбюджетні відносини припускають: законодавче розмежування повноважень держави та місцевого самоврядування щодо надання суспільних послуг; встановлення сфери їхніх спільних повноважень чий, визначення витрат державного та місцевих бюджетів, якими фінансуються громадські послуги, розподіл доходів між державним і місцевими бюджетами; встановлення переліку делегованих повноважень органів державної влади органам місцевого самоврядування, визначення політики держави в сфері фінансового вирівнювання.

З політичної точки зору міжбюджетні відносини пов'язані з організацією державної влади в країні, реалізацією державних і місцевих інтересів, з прийняттям законодавства, максимально збалансувала б державні та місцеві інтереси.

Отже, міжбюджетні відносини відображають процеси правового, політичного і економічного значення, за допомогою яких вирішуються загальнодержавні завдання щодо забезпечення економічного зростання, розвитку продуктивних сил, підвищення рівня добробуту населення, усунення розбіжностей між рівнями розвитку певних територій, фінансового

забезпечення місцевого самоврядування, рішення національних проблем тощо.

Нинішня система міжбюджетних відносин в Україні поєднує в собі як інструменти, що склалися в бюджетній практиці колишніх. СРСР і УРСР, так і інструменти, які введені вже в період 90-х років. Розвиток до і відновлення інструментів міжбюджетних відносин в Україні почалися тільки після виведення в 1990 р місцевих бюджетів зі складу державного бюджету, а бюджетів місцевого самоврядування - в складі регіональних органів влади.

Вивчення та аналіз різних поглядів на міжбюджетних відносин у фінансовій і бюджетній системах держави, а також напрямки їх удосконалення дають підстави для обґрунтування цілей і способів покращення взаємодії між окремими ланками бюджетної системи держави.

Станом на 31 грудня 2018 року державний і гарантований державою борг України представлено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1.

Динаміка державного і гарантованого державою боргу України [5]

Державний борг (усього)				Валовий внутрішній продукт (ВВП)				Держборг / ВВП
на 31.12				за 200				
2009	316 885	-		9	913 345			34.7%
на 31.12		11535	36.4	за 201	1 082 56	16922	18.5	
2010	432 235	1	%	0	9	4	%	39.9%
на 31.12				за 201	1 316 60	23403	21.6	
2011	473 122	40886	9.5%	1	0	1	%	35.9%
на 31.12				за 201	1 408 88			
2012	515 511	42389	9.0%	2	9	92289	7.0%	36.6%
на 31.12			13.3	за 201	1 454 93			
2013	584 114	68604	%	3	1	46042	3.3%	40.1%
на 31.12	1 100 56	51645	88.4	за 201	1 566 72	11179		
2014	4	0	%	4	8	7	7.7%	70.2%
на 31.12	1 572 18	47161	42.9	за 201	1 979 45	41273	26.3	
2015	0	6	%	5	8	0	%	79.4%

на 31.12 2016	1 929 75 9	35757 9	22.7 %	за 201 6	2 383 18 2	40372 4	20.4 %	81.0%
на 31.12 2017	2 141 67 4	21191 6	11.0 %	за 201 7	2 982 92 0	59973 8	25.2 %	71.8%
на 31.10 2018	2 093 07 5	-48599	-2.3%	за 201 8				

Аналіз показав відсутність стійкості бюджетної системи України в умовах кризових явищ. Серед головних причин існуючих проблем - політична криза в країні, який в 2014 р дав поштовх початку військових дій, анексії АР Крим; зростання цін на енергоносії на світових ринках. Цінові коливання несуть ризики для національної економіки України. Третя причина - низька інвестиційна активність. Відбувся відтік інвестицій. Підприємства реального сектора зіткнулися з дефіцитом власних інвестиційних ресурсів, із зростанням витрат і розривом між рівнем прибутковості базису і процентними ставками по кредитах. Політична ситуація в Україні призвела до несприятливим обставинам і непередбачених факторів.

У нинішніх умовах важливим для України є забезпечення стійкості бюджетної системи та збалансованості бюджету. Щоб досягти стійкості бюджетної системи, необхідно перш за все розробити бюджетну стратегію, яка буде взаємозалежна до Стратегії соціально-економічного розвитку держави, виробити бюджетну тактику і розробити основні напрямки бюджетної політики.

Проблема фінансового забезпечення розвитку територій властива фактично всім країнам. Її суть в тому, що адміністративно-територіальні утворення, на які поділено кожна держава, мають різну податкову базу і фінансовий потенціал, що є наслідком нерівномірності територіального розміщення природно-ресурсного потенціалу та виробничих сил. В економічно розвинених країнах фінансові проблеми регіонів розв'язуються через надання місцевим органам влади стабільно закріплених дохідних

джерел, розширення сфери місцевого оподаткування та реформування всієї системи міжбюджетних взаємовідносин в країні. [3]

Система місцевих бюджетів існує у всіх країнах світу. Проте, її розвиток і функції зумовлені низкою національних, політичних, економічних та інших факторів.

Необхідно зосередити увагу на тому, що місцеві бюджети є органічною складовою частиною єдиної бюджетної системи країни. Зміст і внутрішня структура цих бюджетів повністю відображають основні сторони бюджету держави. Їх формування відбувається в тісному зв'язку з розвитком державного бюджету країни в цілому. Разом з тим, виникнення і розвиток місцевих бюджетів тісно пов'язане з системою місцевих рад, з розширенням і поглиблення їх функцій в керівництві господарським і соціально-культурним будівництвом. [3]

Місцеві бюджети діляться за рівнем адміністративного поділу: обласні; міські (міст місцевого та районного підпорядкування з районним поділом); бюджети міст (обласного і районного підпорядкування без районного поділу); сіл; селищ; районів у містах. [1]

Таким чином, бюджетна система України - це сукупність бюджетів усіх рівнів, що регулюється правовими нормами і формується на єдиних принципах згідно державного устрою і адміністративно - територіальним поділом України.

Величезну роль в оцінці бюджету як в фінансового плану грає сводний (консолідований) бюджет України.

Зведений бюджет України - це сукупність показників усіх бюджетів, які входять до складу бюджетної системи України. Зведений бюджет використовується для аналізу прогнозування соціально-економічного розвитку держави. До його складу входять: державний; обласної; бюджет АР Крим; бюджет м.Києва та Севастополя.

Загальна сума доходів зведеного бюджету України за 2018 становить представлено в табл. 2.

Табл. 2

Доходи зведеного бюджету України за 2018

Період	Сума, млн. грн..	Місяць	Сума, млн.грн
на 01.03.2018	147088,4	за лютий	75761,1
на 01.04.2018	248839,5	за березень	101751,2
на 01.05.2018	348525,6	за квітень	99686,1
на 01.06.2018	468050,2	за травень	119524,6
на 01.07.2018	567399,5	за червень	99349,3
на 01.08.2018	652069,7	за липень	84670,2
на 01.09.2018	769336,8	за серпень	117267,1
на 01.10.2018	857158,9	за вересень	87822,1
на 01.11.2018	952824	за жовтень	95665

Державному бюджету України належить провідне місце в бюджетній системі. Через нього здійснюються фінансові витрати на соціальну сферу, економіку, науку, управління та виконання інших функцій держави, перерозподіл частини фінансових ресурсів держави між АР Крим, областями і містами.

Всі бюджети зведеного бюджету України мають самостійний характер. Самостійність всіх рівнів забезпечуються наявністю власних джерел доходів і правом визначення напрямів використання коштів відповідно до чинного законодавства. У Таблиці 3 вказуються Доходи зведеного бюджету України за статтями доходів в 2018 р.

Таблиця 3.

Доходи зведеного бюджету

Податкові надходження	10000000	795749,5	83.51%
Податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості	11000000	266847,1	28.01%
Податок на доходи фізичних осіб	11010000	183763,1	19.29%
Податок на прибуток підприємств	11020000	83084	8.72%

Рентная плата та плата за використання інших природних ресурсів	13000000	38634	4.05%
Внутрішні податки на товари та послуги	14000000	413361	43.38%
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	14020000	57416,4	6.03%
Акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів	14030000	44696	4.69%
Податок на додану вартість з вітчизняних товарів	14060000	66702,8	7.00%
(з урахуванням бюджетного відшкодування)			
Податок на додану вартість з імпортованих товарів	14070000	239609,6	25.15%
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	15000000	22019,6	2.31%
Ввізне мито	15010000	21557,4	2.26%
Вивізне мито	15020000	462,1	0.05%
Збори на паливно-енергетичні ресурси	17000000	-5,1	0.00%
Місцеві податки та збори	18000000	51133,5	5.37%
у т.ч. Єдиний податок	18050000	24588,1	2.58%
Інші податки та збори	19000000	3758,8	0.39%
Неподаткові надходження	20000000	153192,4	16.08%
Доходи від власності та підприємницької діяльності	21000000	70935	7.44%
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності	22000000	20280,4	2.13%
Інші неподаткові надходження	24000000	10999,3	1.15%
Власні надходження бюджетних установ	25000000	50977,7	5.35%
Доходи від операцій з капіталом	30000000	2210,6	0.23%
Надходження від продажу основного капіталу	31000000	623,9	0.07%
Надходження від реалізації державних запасів товарів	32000000	499	0.05%
Кошти від продажу землі і нематеріальних активів	33000000	1087,7	0.11%
Кошти від закордонних країн і міжнародних організацій	42000000	954,4	0.10%
Цільові фонди	50000000	717,2	0.08%

Місцеві бюджети мають триєдину сутність. Це - частина централізованого фонду грошових коштів держави. Це - економічна категорія. І, нарешті, це - фінансовий план місцевих рад. [2]

За економічною сутністю місцеві бюджети - це грошові відносини, що виникають у місцевих рад з фізичними та юридичними особами, що функціонують на території цієї ради, з приводу розподілу і перерозподілу частини національного доходу в зв'язку з утворенням і використанням бюджетного фонду, призначеного на фінансування народного господарства, соціально -культурних заходів, управління та інші витрати.

Сутність місцевих бюджетів проявляється через функції місцевих бюджетів: розподільну і контрольну.

Розподільна функція характеризується втручанням місцевої ради в процес розширеного відтворення через використання фінансових інструментів (наприклад, місцеві податки і збори), а також через здійснення місцевими радами на підвідомчій території проводиться державою соціальної політики.

Контрольна функція реалізується завдяки тому, що формування і використання грошового фонду представляє свого роду сигналізує механізм, який показує як надходять фінансові ресурси і як вони використовуються. Основу контрольної функції складає рух бюджетних ресурсів, що відображається у відповідних показниках бюджетних надходжень і витратних призначень. [4]

Необхідно звернути увагу на те, що при розподілі доходів між ланками і видами бюджетів повинні виконуватися наступні вимоги:

- єдність бюджету і державного плану економічного і соціального розвитку України;
- забезпечення кожного бюджету стійкими доходами, які тісно пов'язані з економічною, соціальною і екологічною ситуацією регіону. В цьому проявляється активний вплив бюджету на прискорення темпів розвитку економіки і поліпшення соціальної обстановки в регіоні;

- збалансованість кожного бюджету незалежно від обсягу його закріплених доходних джерел;
- підвищення зацікавленості державних і місцевих органів в успішному виконанні планів надходження загальнодержавних доходів і зборів (податкових і неподаткових) на території відповідного місцевої Ради народних депутатів;
- забезпечення надходження рівномірності засобів і усунення можливих касових розривів внаслідок неспівпадання термінів здійснення видатків і отримання доходів. [3]

На сучасному етапі розвитку національної економіки формується чітке усвідомлення необхідності удосконалення систем бюджетування на місцевому рівні і існуючих міжбюджетних відносин. Надання більшої самостійності місцевим органам влади у формуванні та виконанні місцевих бюджетів сприятиме зростанню зацікавленості в наповненні дохідної частини, усунення розбіжностей законодавства в бюджетній сфері.

Місцеві бюджети забезпечують необхідними грошовими засобами фінансування заходів господарського та культурного будівництва, яке здійснюється органами державної влади та управління на відповідній території. Зростає стимулююча роль місцевих бюджетів у розвитку галузей промисловості і соціально-культурного будівництва. Через систему доходів і платежів до цих бюджетам здійснюється вплив на виробництво, асортимент і якість продукції.

Найбільш актуальною проблемою для зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування і насамперед дохідної частини місцевих бюджетів є чітке розмежування доходів і видатків між місцевими та державним бюджетом України.

2.2. Особливості формування міжбюджетних трансфертів

Міжбюджетні трансфери можуть бути як позитивними, так і негативними. Позитивні трансфери передбачають отримання коштів відповідним бюджетом в процесі бюджетного регулювання. Негативний трансферт - це вилучення доходів з місцевого бюджету в Державний бюджет. Такі перерахування здійснюються тоді, коли місцевий бюджет має перевищення доходів над плановими видатковими потребами.

Міжбюджетні трансфери поділяються на такі види:

- 1) дотації вирівнювання;
- 2) субвенції;
- 3) кошти, що передаються до державного бюджету та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів;
- 4) інші дотації

Дотація вирівнювання - міжбюджетний трансферт, спрямований на вирівнювання доходної спроможності місцевого бюджету. Субвенції - міжбюджетні трансфери, які використовуються за цільовим призначенням і в порядку, визначеному м органом, який прийняв рішення про їх надання.

В Україні використовуються такі трансфери до місцевих бюджетів:

- 1) дотації вирівнювання;
- 2) субвенції на здійснення програм соціального захисту;
- 3) субвенції на компенсацію втрат доходів бюджетів місцевого самоврядування на виконання власних повноважень внаслідок надання пільг, встановлених державою;
- 4) субвенції на виконання інвестиційних проектів;
- 5) інші субвенції

Дотації вирівнювання надаються містам загальнодержавного, республіканського (АР Крим), обласного значення та районним бюджетам. Величина таких дотацій повинна відповідати сумі перевищення обсягу певних х законодавством витрат (з урахуванням фінансових нормативів бюджетної забезпеченості та коригуючих коефіцієнтів) над кошиком доходів міст і доходами, передбаченими законодавством для районних бюджетов

Розподіл міжбюджетних трансфертів визначається на основі розрахунків за прийнятими формулами.

З метою фінансування загальнодержавних програм соціального захисту з. Державного бюджету надаються субвенції місцевим бюджетам. У випадках, коли державою надаються податкові пільги, що зменшують доходи місцевих бюджетів, в Законі Про Державний бюджет України мають бути передбачені субвенції на компенсацію таких витрат. Субвенції на виконання інвестиційних проектів надаються на засадах конкурентності між місцевими бюджетами. Субвенції на виконання власних повноважень передбачаються за умови, якщо такі повноваження передаються іншому органу державної влади.

Також можуть мати місце міжбюджетні трансферти, що здійснюються між місцевими бюджетами. Вони реалізуються в формах дотацій вирівнювання (бюджетам нижчого рівня) і надання інших засобів. Міжбюджетні трансферти надаються в таких відахх:

- 1) субвенції на утримання об'єктів спільного користування;
- 2) субвенції на виконання власних повноважень територіальної одиниці;
- 3) субвенції на виконання інвестиційних проектів;
- 4) інші субвенції.

Сьогодні в Україні існують чотири основні форми трансфертів, передбачено. Бюджетним кодексом України (ст. 96). Це - дотації вирівнювання, субвенції, кошти, які передаються в. Державний бюджет України і та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів та інші дотації. У цьому контексті необхідно зазначити, що поряд із зазначеними видами міжбюджетних трансфертів також існують і деякі інші види, зокрема з убірдіі і міжбюджетні взаєморозрахунки. Однак після прийняття. Бюджетного кодексу, використання цих видів трансфертів було приістановленіянено.

Отже, першим видом міжбюджетних трансфертів, що застосовуються зараз в Україні і відіграють значну роль в наповненні місцевих бюджетів, є

дотація вирівнювання, застосовується в Україні з метою вирівнювання доходної спроможності бюджету "Дотація вирівнювання - це міжбюджетний трансферт на вирівнювання доходної спроможності бюджету, який надходить відповідно до Бюджетного кодексу України, де дотація вирівнювання визначається через зіставлення витрат відповідних місцевих бюджетів, визначених за допомогою фінансових нормативів бюджетної забезпеченості, коригувальних коефіцієнтів і доходів, які надходять до місцевих бюджетів (в 98 і 99).

Основна особливість дотації полягає в тому, що вона має незворотний характер, не вимагає цільового використання та надається для покриття або попередження виникнення бюджетного дефіциту в умовах неможливості жлливості скорочення захищених статей видатків. Отже, дотації вирівнювання можуть використовуватися місцевими органами влади на свій розсуд в межах наданих їм повноважень, з підтриманням рівноваги між поточними і капітальними витратами.

Другим видом міжбюджетних трансфертів є субвенції. Основна відмінність субвенцій від дотацій полягає в їх цільовому характері перерозподілу ресурсів відповідно до Бюджетним кодексом України субвенція - це міжбюджетні трансферти для використання з певною метою, в порядку, визначеному тим органом, який прийняв рішення про надання субвенції. Незважаючи на досить загальне визначення субвенції, воно цілком характеризує сферу дії даного інструменту. Основними напрямками надання субвенцій є: реалізація програм соціального значення, компенсація витрат доходів місцевих бюджетів в зв'язку з невиконанням своїх повноважень внаслідок надання пільг, реалізація інвестиційних проектів, утримання об'єктів спільного використання та ліквідація негативних наслідків їх діяльності та ін. Отже, субвенції є цільовими трансфертами, і місцеві органи влади можуть використовувати їх тільки для фінансування певних видів або категорій витрат. При цьому орган влади, надає субвенції, не тільки передбачає їх цільове призначення, а й щорічно встановлює суму з

урахуванням його особливостей і критеріїв, які дають йому можливість визначати розміри субвенцій.

Третім інструментом міжбюджетних відносин в системі міжбюджетних трансфертів є кошти, які передаються в Державний бюджет України і місцеві бюджети з інших місцевих бюджетів за статтями Бюджетного кодексу України і Постановою Кабінету Міністрів України "Про затвердження. Формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються в. Державний бюджет) між державним бюджетом та місцевими бюджетами". До прийняття Бюджетного кодексу України даний інструмент міжбюджетних відносин функціонував під назвою "Внески в Державний бюджет України" з метою збалансування доходів і витрат всіх бюджетів [5].

Необхідно відзначити, що різні види трансфертів мають різне значення для розвитку і реалізації міжбюджетних відносин в країні. Так, найбільша їх частка припадає саме на дотації вирівнювання, обсяги яких щороку зростають. При цьому збільшення дотацій вирівнювання в останні роки відбувалося в більшості областей України. Така висока частка дотацій вирівнювання в більшості місцевих бюджетів свідчить про те, що в останні роки в Україні проблема формування місцевих бюджетів рішення 'пов'язувалася переважно з допомогою вирівнювання фінансових можливостей місцевих бюджетів. Відзначимо, що зміна системи міжбюджетних відносин після вступу в силу.

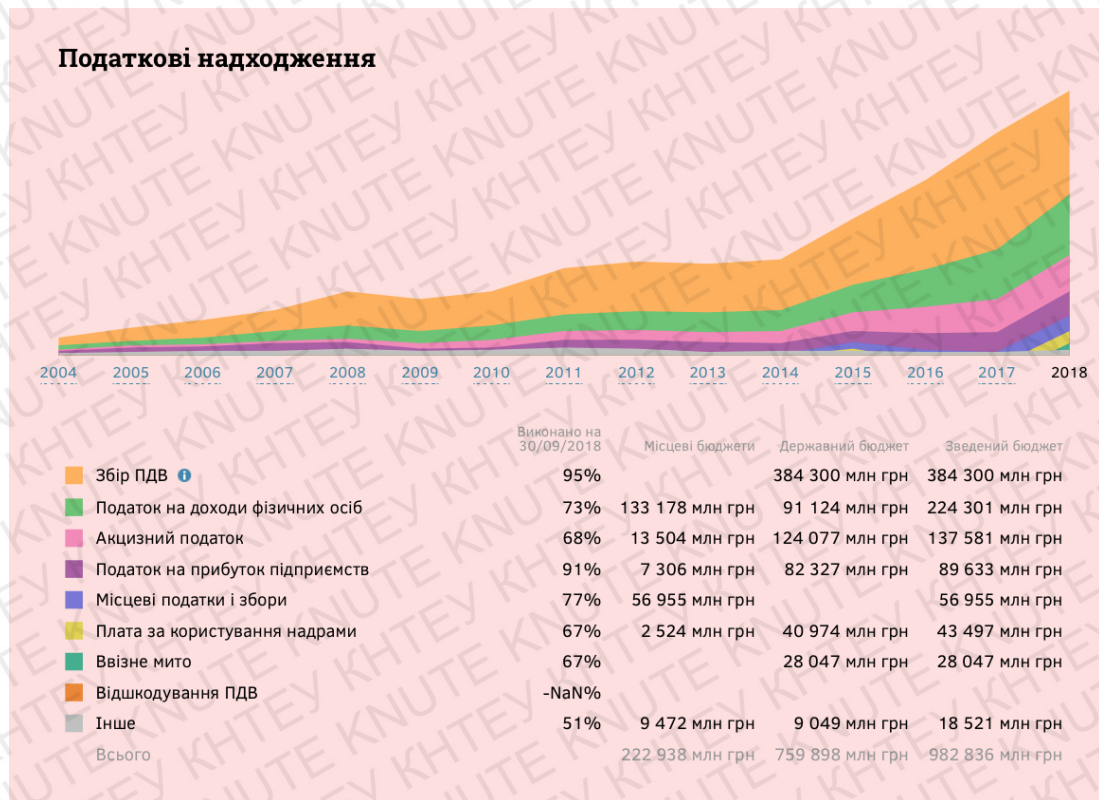

Рис. 1.1. Надходження до Державного бюджету 2018

Отже, можна зробити попередній висновок, що в разі збереження нинішнього порядку формування доходів місцевих бюджетів буде неможливо здійснити реальне реформування міжбюджетних відносин і надалі. Дизбаланс у фінансовому забезпеченні регіонів, безумовно, вимагає відповідного реагування з боку держави, яке повинно забезпечити дотримання встановлених соціальних гарантій. При цьому, на нашу думку, замість подальшого вдосконалення міжбюджетних відносин з використанням дотацій вирівнювання доцільніше було б забезпечити рівноцінний розподіл фінансових функцій і зобов'язань між центром і регіо нами, суттєво скоротило б міжбюджетні потоки і зробило значне підвищення фінансової автономії місцевих бюджетів.

Розділ 3 Розвиток підходів до формування доходів місцевих бюджетів у системі міжбюджетного регулювання

3.1. Перспективні напрями міжбюджетного регулювання

Механізм регулювання міжбюджетних відносин відіграє ключову роль у соціально-економічному розвитку країни та регіонів. Він визначає пропорції розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів між рівнями бюджетної системи та дозволяє державі вирішувати різні питання соціально-економічного характеру, досягати намічених цілей в економічному зростанні. На сьогодні існуюча в Україні модель міжбюджетних відносин є неефективною у зв'язку з наявністю таких проблем, як посилення диспропорцій у соціально-економічному розвитку регіонів, недостатня фінансова забезпеченість місцевих бюджетів, їх значна залежність від фінансової допомоги з боку держави, неузгодженість інтересів органів державної влади та місцевого самоврядування, незацікавленість місцевих органів влади в нарощуванні власних доходів і розвитку територій. Отже, важливим напрямом дослідження є вдосконалення механізму регулювання міжбюджетних відносин із позицій забезпечення фінансової стійкості місцевих бюджетів та узгодження інтересів суб'єктів міжбюджетних відносин. Виходячи з цього виникає необхідність дослідження та вирішення таких питань, як концептуальне обґрунтування механізму регулювання міжбюджетних відносин у забезпеченні фінансової стійкості місцевих бюджетів, інтегральна оцінка його ефективності, визначення ступеня узгодженості інтересів суб'єктів міжбюджетних відносин, комплексний аналіз фінансової стійкості місцевих бюджетів, прогнозування доходів і видатків місцевих бюджетів з урахуванням ризику зниження їх фінансової стійкості, вибір інструментів регулювання міжбюджетних відносин залежно від його завдань і рівня фінансової стійкості місцевих бюджетів з

урахуванням інтересів суб'єктів, удосконалення моніторингу стану міжбюджетних відносин.

Існуюча в даний час в Україні система податкових повноважень не відповідає економічним інтересам територіальних громад і не дозволяє реалізувати повною мірою їх економічні інтереси. Надмірна централізація податкових доходів (у 2017 р. 76,2% у державному бюджеті) неминуче породжує протиріччя між учасниками всіх рівнів бюджетної системи і робить місцеві бюджети залежними від центру. Також вкрай обмеженими є можливості органів місцевого самоврядування в частині регулювання ставок місцевих податків та зборів, встановлення пільг, зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів шляхом скорочення податкових пільг, виданих центральними органами виконавчої влади суб'єктам господарювання на індивідуальній/галузевий основі [2, с. 208].

Окрім податкових надходжень, важливим джерелом доходів місцевих бюджетів є міжбюджетні трансферти, які використовуються державою при перерозподілі бюджетних коштів між ланками бюджетної системи для остаточного збалансування місцевих бюджетів. В окремих європейських країнах їх частка у структурі доходів місцевих бюджетів є високою – понад 50% (Великобританія, Нідерланди, Франція, Польща, Словаччина), що обмежує фінансову самостійність органів місцевого самоврядування.

Порівнюючи українську систему фінансового вирівнювання з аналогічними системами в інших країнах, слід зазначити, що лише Україна та Франція не мали адміністративно-територіальної реформи. Усі країни, включаючи Україну, розробили нормативно-правову базу. Це означає, що вони мають закони, в яких визначено систему трансфертів, коефіцієнти та формули для розрахунку обсягу трансфертів, а також забезпечено стабільність цих законів протягом кількох років. Кошти трансфертів в Україні, які визначаються, виходячи із співвідношення загальних і спеціальних дотацій у загальній системі трансфертів, більше схилиються до загальних дотацій, як і у Великобританії, Франції, Данії, Фінляндії, Норвегії

та Словаччині. Формульний підхід, який застосовується в Україні, відрізняється від підходів в інших проаналізованих країнах, оскільки в Україні використовуються групи вхідних нормативів витрат.

Більшість аналізованих країн, навпаки, використовують показник на душу населення для формули розрахунку трансферту. Найбільш складні формули в Україні, Великобританії та Нідерландах; також ці країни мають формули з високим рівнем вимог до даних [49, с. 89]. Україна, як майже всі аналізовані країни, має високий показник вирівнювання потреб і в той же час, порівняно з іншими країнами, низький показник вирівнювання ресурсів, що вказує на низьку орієнтацію міжбюджетних трансфертів на вирівнювання податкоспроможності органів місцевої влади та забезпечення горизонтального вирівнювання фіскальних ресурсів [49, с. 88].

У західних країнах органи місцевого самоврядування прагнуть отримати від держави трансферти у формі дотацій загального значення, які, з точки зору їх використання, вимагають меншого обмеження. Такі трансферти надаються в основному для покриття дефіциту місцевих бюджетів. Система застосування дотацій загального значення поширена у Франції, Великобританії, Нідерландах, Німеччині та ін. У Німеччині, де прийнята і впроваджена модель місцевого самоврядування, громади отримують трансферти з федеральних бюджетів земель (у даному випадку з особливих, централізованих фондів) і таким чином компенсують недостатність податкових надходжень, а субвенції більшою мірою використовуються для фінансування капітальних витрат. Отже, у країнах Заходу фінансове сприяння громадам має комплексний характер і спрямоване як на покриття витрат місцевих бюджетів, так і на вирівнювання рівня розвитку даних громад.

Частка дотацій у надходженнях органів місцевої влади демонструє фіскальну залежність місцевих бюджетів від держави. За цим показником Україна (40-45%) посідає таке саме місце, що і Німеччина (46%) та Норвегія (33-52%). Україна, як і Великобританія, Франція та Данія, значною мірою

застосовує загальні дотації (дотації вирівнювання), тобто ті суми, які використовуються на розсуд органів місцевої влади, і на середньому рівні використовує спеціальні дотації, як Нідерланди та Німеччина [39, с. 88].

Для багатьох країн Заходу характерне широке застосування, особливо з боку уряду, контрольованих, цільових трансфертів. Наприклад, у Швеції до початку 80-х років три чверті субсидій були цільовими, але надалі вони знизилися і склали відповідно 25 і 18% для міських і сільських громад. Законодавчою основою для асигнування трансфертів є покриття тих фінансових витрат громад, які, згідно із законодавством, спрямовані на виконання обмежених повноважень. Практика надання субвенцій для фінансових потреб місцевих бюджетів дуже поширена, особливо в США, Італії, Японії. Наприклад, у США федеральні кошти надаються штатам у формі цільових, блокових і програмних дотацій. Цільові дотації використовуються у Франції (дотації вчителям, на обладнання в школах).

Формування механізму регулювання міжбюджетних відносин у контексті забезпечення фінансової стійкості місцевих бюджетів передбачає визначення наукових підходів до такого дослідження, його мети, принципів, інструментів та чинників впливу, завдань. Особливу роль при цьому відіграє наукове обґрунтування концептуальної моделі механізму регулювання міжбюджетних відносин.

На сучасному етапі розвитку України відсутній ефективний механізм регулювання міжбюджетних відносин, який би забезпечив прискорений інвестиційно-інноваційний розвиток країни відповідно до стратегічних цілей та пріоритетних напрямів. Про це свідчить поступове зростання протягом останніх років залежності місцевих бюджетів від надходження міжбюджетних трансфертів через недовість місцевої влади та недостатність фінансового забезпечення їх бюджетів.

Розуміння особливостей регулювання міжбюджетних відносин в Україні дозволяє сформулювати основні положення концептуальної моделі

механізму регулювання міжбюджетних відносин, орієнтованого на забезпечення фінансової стійкості місцевих бюджетів (рис. 1.7):

по-перше, механізм має бути націлений на досягнення головної мети – забезпечення фінансової стійкості місцевих бюджетів. Для вирішення цього завдання запропоновано методичний підхід до комплексного аналізу фінансової стійкості місцевих бюджетів і диференційований підхід до регулювання міжбюджетних відносин залежно від її рівня;

по-друге, механізм регулювання міжбюджетних відносин має бути адаптивним до змін факторів зовнішнього середовища. У зв'язку з цим розроблено варіанти прогнозів показників бюджетів за сценарним підходом, процедури вибору доцільної альтернативи за критеріями фінансової стійкості та ризику, а також оцінки ризику реалізації механізму регулювання міжбюджетних відносин;

по-третє, забезпечення справедливості та стимулюючого ефекту горизонтального регулювання міжбюджетних відносин. Для цього рекомендується здійснювати його оцінку як складової інтегральної оцінки ефективності механізму регулювання міжбюджетних відносин;

по-четверте, забезпечення узгодженої взаємодії суб'єктів міжбюджетних відносин при реалізації державної бюджетної політики. Запропоновано підхід до оцінки ступеня узгодженості інтересів суб'єктів міжбюджетних відносин та шляхи розв'язання їх конфліктів за кожним видом міжбюджетних трансфертів.

На відміну від існуючих, удосконалена концептуальна модель механізму регулювання міжбюджетних відносин відрізняється принципами (адаптивності, узгодження інтересів суб'єктів міжбюджетних відносин, вирівнювання та збалансованості), функціями (стимулююча, контрольна), методами (моніторингу стану відносин, комплексного аналізу фінансової стійкості місцевих бюджетів, прогнозування доходів і видатків місцевих бюджетів) та етапами реалізації. Вона надає системне знання про об'єкт і предмет дослідження шляхом

структурування елементів та забезпечує ефективність регулювання міжбюджетних відносин і фінансову стійкість місцевих бюджетів.

Оскільки базова дотація має нецільовий характер і критерієм її надання є покриття дефіциту та вирівнювання бюджетної забезпеченості, у регіонів може не виникнути стимулів здійснювати політику, яка відповідає інтересам центру.

Підтвердженням даної ситуації є той факт, що з кожним роком збільшується кількість дотаційних місцевих бюджетів та зменшується кількість бюджетів, які передають надлишок коштів до державного бюджету. Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення державних програм соціального захисту не включаються до складу власних доходів місцевих бюджетів і є інструментом фінансування делегованих повноважень. Вони виділяються на фінансування державних повноважень, делегованих на регіональний рівень відповідно до принципу субсидіарності, коли існує можливість їх більш ефективної реалізації саме на цьому рівні державної влади.

Субвенції є дієвим інструментом впливу на бюджетну політику місцевих органів влади. Проте вони мають певні недоліки, а саме: недостатня прозорість і формалізація виділення коштів, неможливість адекватної оцінки регіональних пріоритетів центральними органами виконавчої влади для виділення інвестиційних субвенцій, несвоєчасність надання фінансових ресурсів, неефективність використання коштів і неможливість середньострокового та навіть короткострокового бюджетного планування, несправедливість розподілу коштів, нераціональність вибору напрямів фінансування з боку центральних органів влади, неможливість проконтролювати ефективність використання отриманих коштів і/або оцінити необхідність їх подальшого надання.

Особливим видом міжбюджетних трансфертів, який використовується на підставі Бюджетного кодексу України, є кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих (реверсні дотації), – у зарубіжній практиці

отримали назву «від'ємні трансфери». Вони перераховуються з бюджетів найбільш фінансово стабільних і розвинених регіонів до державного бюджету з метою подальшого перерозподілу бюджетних коштів між регіонами, які характеризуються недостатнім обсягом податкових і неподаткових доходів для фінансування своїх повноважень.

3.2. Удосконалення механізмів формування доходів місцевих бюджетів

Серед першочергових завдань бюджетної політики провідне місце займає розробка науково обґрунтованої концепції доходів держави, побудова ефективної моделі податкової системи, механізму дотримання податкового законодавства.

В основу концепції механізму формування доходів місцевих бюджетів має бути покладено не механічне поєднання існуючих і нових податків і обов'язкових платежів, а якісна зміна методів формування податкових інструментів на основі вивчення їх впливу і взаємодії між ними.

Основною метою реформування механізм формування доходів місцевих бюджетів системи оподаткування повинні сприяти стабілізації матеріального виробництва, підвищення його ефективності і на цій підставі - задоволення державних і соціальних потреб. Система оподаткування повинна забезпечувати оптимізацію структури розподілу і перерозподілу національного доходу. Основним документом, який регулює всі положення нарахування і сплати податків, повинен бути Податковий кодекс, який повинен узгоджуватися з Бюджетним кодексом.

Важливим напрямком формування ефективної бюджетної політики в дохідної частини бюджету повинні стати ретельний аналіз виконання кожної статті протягом попередніх років і облік певних об'єктивних причин відхилення від непередбачених показників. На базі цього аналізу необхідно робити прогнози надходжень до бюджету.

Реальність бюджетної політики визначається як наповненням дохідної частини бюджету, так і обґрунтуванням планових витрат. Принцип формування видаткової частини бюджету на основі існуючих фінансових ресурсів застосовується для формування бюджету з метою реального його виконання.

Відомо, що витрати є інструментом державного регулювання соціально-економічних процесів в суспільстві, і від того, наскільки вдало побудований механізм управління ними, залежить ефективність їх функціонування.

Як і в багатьох країнах з перехідною економікою, в Україні зменшення реальних обсягів бюджетних витрат характеризується нерівномірністю. Скорочення, в першу чергу, відчули обсяги капітальних інвестицій і витрати на охорону здоров'я, освіту, науку.

У перспективі державна стратегія у сфері розподільних відносин повинна бути спрямована на скорочення державних витрат, і зокрема бюджетних, паралельно якісних структурних змін.

Передумовами скорочення державних витрат повинні стати: реформування оплати праці, лібералізація податкової системи, збільшення витрат на розвиток стратегічних галузей економіки, підвищення рівня обґрунтованості доходів, витрат, зміцнення недержавних форм власності. Тільки за таких умов соціальна спрямованість консолідованого і Державного бюджетів буде виправданою і матиме результати, як і в кінцевому варіанті, забезпечить зростання реальних доходів населення як основного макроекономічного показника розвитку суспільства.

Обґрунтованість бюджетного планування в Україні має низький рівень, про що свідчить невиконання запланованих завдань по доходах і видатках Державного бюджету. Для його поліпшення необхідно виважено підходити до майбутніх бюджетних надходжень і проводити реальну політику витрат.

Для поліпшення прозорості та обґрунтованості бюджету в частині конкретних видатків державних органів, підвищення ефективності діяльності

розпорядників бюджетних коштів, а також посилення зв'язку між їх завданнями та бюджетним фінансуванням проект Державного бюджету повинен бути складений на основі програмно-цільового підходу. Суть цього методу полягає в кардинальному перегляді існуючої практики складання та виконання бюджету, яка базувалася переважно на принципах змісту бюджетних установ та фінансування заходів, виходячи з підрахунку витрат. Програмно-цільовий метод передбачає, що всі видатки Державного бюджету можуть здійснюватися виключно відповідно до програм, які мають на меті, завдання і критерії оцінки. Такий підхід значно підвищить ефективність використання бюджетних коштів в Україні.

Підвищення ефективності бюджетної політики в Україні вимагає застосування такого комплексу заходів:

Підвищення кваліфікованості та професіоналізму розробки та реалізації бюджету на всіх рівнях. Якісного поліпшення нормативно-правової бази, яка регламентує бюджетний процес в Україні, шляхом її консолідації, спрощення, відповідності законодавству, що регламентує соціальну сферу життєдіяльності країни.

Удосконалення всієї системи бюджетного планування, безумовного дотримання бюджетно-фінансових та грошово-кредитних пропорцій. Зокрема, необхідно підвищувати якість розробки проектів Державного бюджету України за рахунок підвищення якості прогнозів основних макроекономічних показників; обов'язкового проведення попередньої незалежної експертизи щодо реалістичності таких прогнозів.

Необхідна установка контролю за діяльністю уряду шляхом зіставлення бюджетних витрат і досягнутих результатів і впровадження безпосередньої відповідальності уряду за виконання положень Закону про Державний бюджет.

Зменшення кількості головних розпорядників коштів Державного бюджету України та збереження її протягом принаймні 5 років, що дасть можливість не тільки поліпшити бюджетне планування і контроль за

використанням бюджетних коштів, а й наблизитися до побудови чіткої, організаційно досконалої системи державного управління.

Розробки системи оцінки ефективності використання бюджетних коштів, яка охоплювала б:

- ✓ встановлення безумовної відповідальності за використання бюджетних коштів керівників міністерств, відомств, установ, які є головними розпорядниками;
- ✓ визначення критеріїв, за якими можна оцінити ефективність бюджетних витрат, які здійснюються головними розпорядниками бюджетних коштів та розпорядниками нижчого рівня;
- ✓ розробку механізмів, методик здійснення оцінки ефективності використання бюджетних коштів;
- ✓ оцінку ефективності програм за певними критеріями;
- ✓ організацію чіткої взаємодії Міністерства фінансів України з міністерствами, відомствами, установами, державними адміністраціями, які відповідають за здійснення конкретних програм.

Забезпечення повної (зазвичай за винятком статей, які містять державну таємницю) прозорості формування та виконання Державного бюджету України та місцевих бюджетів.

Проведення інвентаризації всіх зобов'язань держави і оцінки ефективності їх виконання.

Скорочення приховування дефіциту Державного бюджету України шляхом ліквідації заборгованості по заробітній платі, пенсіях, стипендіях, допомоги, платежах за енергоносії та водопостачання, недопущення недофінансування інших бюджетних витрат.

Посилення контролю за реалізацією державою права власності на підприємствах державної та змішаної форм власності для спрямування частини доходів від цієї власності відповідно до орієнтирами бюджетної політики.

Завершення створення єдиної системи управління державним боргом, що дасть можливість здійснювати активну боргову політику і диверсифікацію методів управління державними активами на основі їх інвентаризації та оцінки ефективності та удосконалення міжбюджетних відносин.

Таким чином, створення дієвої системи формування доходів місцевих бюджетів та пошук резервів їх збільшення є актуальним в умовах розширення повноважень органів місцевого самоврядування.

Для покращення дієвості системи формування доходів місцевих бюджетів в системі міжбюджетного регулювання важливим є реалізація таких напрямів:

- 1) організація автоматизованого оброблення інформації про сплату податків та інших обов'язкових платежів фізичними особами в режимі комп'ютерної мережі з безпечним доступом посадових осіб місцевого самоврядування, які займаються аналізом та плануванням бюджету;
- 2) взаємодія територіальних органів Державної фіскальної служби України з органами місцевого самоврядування з метою забезпечення контролю правильності та своєчасності сплати фізичними та юридичними особами податків та інших обов'язкових платежів;
- 3) організація нормативно-довідкової інформації для взаємодії державних податкових інспекцій всіх рівнів з іншими органами виконавчої влади. Іноді, на даний час невирішеними залишаються питання взаємовідносин між бюджетами різних рівнів з приводу розподілу між ними доходів і видатків.

Висновки

Стабільний розвиток України як держави можливе лише за умови ефективної організації відносин всередині бюджетної системи, які повинні бути спрямовані на фінансове вирівнювання соціально-економічного розвитку територій з метою забезпечення соціальних гарантій усім громадянам незалежно від їх місця проживання. Соціально-економічні та політичні процеси, які відбуваються сьогодні в Україні, в значній мірі впливають на проблему взаємодії бюджетів різних рівнів і вимагають негайного реформування бюджетних відносин.

В умовах стратегічного розвитку України в напрямку побудови демократичного суспільства і правової держави, впровадження європейських соціально-економічних стандартів виникає необхідність створення умов для оптимальної економічної самостійності низових одиниць, шляхом удосконалення існуючого адміністративно-територіального устрою, ефективного регулювання процесів регіонального розвитку та стабілізації їх фінансового забезпечення.

Наявність фіскальної автономії місцевих органів влади в сучасних умовах не тільки сприяє реалізації принципу субсидіарності надання публічних послуг, а й забезпечує розвиток інфраструктури, спрямованої на диверсифікацію національного виробництва і підвищення конкурентоспроможності регіонів.

При цьому на етапі розвитку економічних відносин в Україні значно посилюється роль місцевих органів влади в економічному і соціальному розвитку територій, що в свою чергу вимагає розширення і зміцнення їх фінансової бази, вирішення ряду проблем, пов'язаних з удосконаленням методів використання фінансових ресурсів адміністративно-територіальних утворень.

Тому, вирішення проблеми реформування сектора державних фінансів, оскільки наявність перманентного дефіциту державного бюджету і суттєвого дисбалансу в процесі перерозподілу фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів не сприяють фінансової самодостатності територіальних громад.

Якісна трансформація організації бюджетних відносин на рівні окремого регіону дозволить підвищити рівень фінансової самостійності окремої адміністративної одиниці і, як наслідок, призведе до зменшення диспропорцій у розподілі фінансових ресурсів держави.

Підсумовуючи вищесказане слід зазначити, що в сучасних умовах в Україні бюджетне регулювання не сприяє повному забезпеченню фінансової самодостатності розвитку територіальних утворень. Система бюджетного регулювання не спрямована на узгодження ключових питань в області бюджету і оподаткування між рівнями державної та місцевої влади. Це не сприяє розвитку горизонтального і вертикального фінансового регулювання бюджетної забезпеченості територіальних утворень, розробці ефективного і раціонального механізму розподілу централізованої фінансової допомоги.

Тому пріоритетними в удосконаленні системи надходжень до бюджету будуть наступні пропозиції:

1. Створення ефективної моделі бюджетного устрою країни має базуватися на принципах децентралізації, субсидіарності, територіальності, правової, організаційної і матеріально-фінансової самостійності.
2. Розвиток за принципом субсидарности має забезпечити повноту суб'єктності (свободи і відповідальності) на первинному рівні суспільно-владних відносин.
3. Належне функціонування системи місцевого самоврядування в напрямку повноцінного забезпечення споживачів громадських послуг вимагає ефективного державного регулювання розвитку громадських стандартів в сучасних економічних умовах.

4. Дієвим стимулом соціально-економічного розвитку територій має стати вдосконалення системи бюджетного планування. Його здійснюють шляхом врахування індексу розвитку людського потенціалу (середнього коефіцієнта тривалості життя, рівня освіти і фінансової забезпеченості).

5. Важливим є вибір бюджетних програм, усунення ризиків бюджетних коштів, планування місцевих бюджетів засноване на принципах програмно-цільового методу.

6. Напрямок вдосконалення системи бюджетного регулювання і забезпечення самостійності територіальних громад є зарахування податку на прибуток підприємств недержавної форми власності до доходів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів (2 кошик).

7. Сприятливим стане зарахування частини плати за землю до бюджету розвитку, що сприятиме формуванню прямій залежності між фіскальною активністю місцевих органів влади і їх інвестиційними можливостями.

8. Відповідне функціонування територій неможливо без зміни адміністративно-територіального устрою, яке повинно відповідати новим завданням незалежної України і глобальним викликам. А саме, організація нової реформованої системи адміністративно-територіального устрою має забезпечити єдиний підхід до надання публічних послуг, виробити уніфіковані єдині стандарти їх надання по всій території держави.

В результаті дослідження можна зробити висновок, що в сучасних умовах, формування надходжень до місцевих бюджетів є надзвичайно складним процесом, що вимагає врахування великої кількості факторів, залежить від концептуальних основ держави і суспільства, від пріоритетів економічної і фінансової політики держави, від здатності виконувати свої основні функції. Сучасна бюджетна політика України повинна бути науково обґрунтованою, отже спиратися на теорію і методику формування доходів і видатків бюджетів всіх рівнів, яка повинна сприяти позитивному впливу економічних ефектів на результати господарювання суб'єктів національної економіки з метою її фінансової стабілізації, регулювання доходів та

підвищення платоспроможності. Тобто бюджетна політика в сучасних умовах повинна стати надійним фактором соціально-економічної стабільності та соціально-економічного розвитку суспільства. Реалізація можливостей, закладених в інструментарій бюджетного регулювання, як підсистеми державного регулювання, створює стимули переходу до сталого розвитку національної економіки в цілому як основи для розвитку добробуту кожного члена суспільства.

Список використаних джерел

1. Бечко П. К. Місцеві фінанси / П. К. Бечко / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://p-for.com/book_439_glava_21_5.3._Metodi_bjudzhetnogo_regul.html.
2. Благун І.Г. Фінанси: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / І.Г. Благун, Р.С. Сорока, І.В. Елейко — Львів: Магнолія. — 2007. — 314 с.
3. Богачов С. Проблеми й перспективи формування місцевих бюджетів у великих містах (у світлі реформування податково-бюджетного законодавства України) / С. Богачов // Схід. — 2011. — No 1. — С. 8—12.
4. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
5. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за січень-вересень 2013 року [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Monitor%20Q>.
6. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України: Підруч. для студ. екон. спец. вищих навч. закл. / [текст] Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 606с.
7. Виконання доходів місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів станом на 01.01.2014 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=292741.
8. Вільна енциклопедія. Бюджетне регулювання. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>.

9. Воронова Л. К. Фінансове право України / Л. К. Воронова / [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://pidruchniki.ws/pravo/finansove_pravo_ukrayini_-_voronova_lk.
10. Вчені та практики дискутують щодо шляхів зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування [Е.М. Лібанова, В.О. Баранов, В.А. Устименко, М.О. Кизим, Ю.Б. Іванов, Т.І. Єфименко та ін.] // Фінанси України. — 2014. — № 8. — С. 125—133.
11. Гасанов С.С. Досвід ЄС з антикризового управління державними фінансами та його використання в Україні / С.С. Гасанов, В.П. Кудряшов, Р.Л. Балакін // Фінанси України. — 2014. — № 7. — С. 17—30.
12. Егоров П.В., Токарева Т.А. Проблема местных бюджетов в условиях становления региональной экономики: Научно-методическое пособие. [текст] – Донецк: ДонГУ, ООО «КИТИС», 1999. - 162с.
13. Захарин А.В. Совершенствование механизма налогового регулирования устойчивого экономического развития, Финансы Украины. - № 2. - 2005. - С. 92- 100.
14. Інформація про стан виконання Зведеного і Державного бюджетів за січень – вересень 2008 року [електронний ресурс]// [<http://www.minfin.gov.ua>](http://www.minfin.gov.ua)
15. КиберЛенинка: <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-vypolneniya-gosudarstvennogo-i-mestnyh-byudzhetrov-ukrainy>
16. Кириленко О. П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика) [Текст] / О. П. Кириленко. – К.: НІОС, 2000. – 384 с
17. Кириленко О.П. Досягнення стратегічних орієнтирів удосконалення міжбюджетних відносин в Україні / О.П. Кириленко // Фінанси України. — 2013. — № 8. — С. 19—28.

- 18.Кравченко В. І. Місцеві фінанси України: Навч. посібн. / В. І. Кравченко / – К.: Т-во «Знання», КОО, 1999. – 487 с.
- 19.Криниця С.О. Бюджетне регулювання регіонального розвитку / С. Криниця // Фінансовий простір. – No 1 (5). – 2012. – [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://fp.cibs.ck.ua/files/1201/12ksobro.pdf>.
- 20.Кузнецов А.С. К вопросу о понятии государственной услуги // Государственный аудит. Право. Экономика. - 2010. -№ 2. - С. 93-96.
- 21.Луніна І.О. Оподаткування багатства: міжнародний досвід та уроки для України / І.О. Луніна // Фінанси України. — 2013. — No 2. — С. 21—31.
- 22.Местное самоуправление в Украине: состояние и перспективы развития. Аналитический доклад. - М.: НИСИ, 2009. - 62 с.
- 23.Музыка А.А. Доходы местных бюджетов по украинскому законодательству: [монография] / А.А. Музыка. - К.: Арктика, 2004. - 344 с.
- 24.Мялковский А.И. Бюджетный кодекс Украины в контексте бюджетной реформы / А.И. Мялковский // Финансы Украины. - 2009. - № 8. - С. 3-18.
- 25.Налоговый кодекс Украины от 02.12.2010 г. № 2755-VI [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://zakon1.rada.gov.ua>
- 26.Ольга Іваницька Прозорість фінансово-бюджетної системи України: нові стандарти [Електронний ресурс] / О. Іваницька // Независимый Аудитор. - Режим доступу : http://nauditor.com.ua/uk/component/na_archive/1157?view=material. (дата звернення: 16.03.16). - Назва з екрана.
- 27.Остаточний звіт. Консультативна підтримка реформи місцевих бюджетів. / Світовий банк [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.minfin.gov.ua/file/link/316392/Final_report_QCB.

- 28.Офіційний сайт Державної казначейської служби Ук- раїни [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http:// treasury.gov.ua](http://treasury.gov.ua)
- 29.Павлюк К. В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України [Текст]:моногр. / К. В. Павлюк /. – К.: НДФІ, 2006. – 584с.
- 30.Підходи до формування місцевих бюджетів мають бути змінені / Аналіз Рахункової палати про формування та використання міжбюджетних трансфертів, наданих з Державного бюджету України місцевим бюджетам у 2012-2013 роках / / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.civicua.org/news/view.html?q=2215090>.
- 31.Підходи до формування місцевих бюджетів мають бути змінені / Аналіз Рахункової палати про формування та використання міжбюджетних трансфертів, наданих з Державного бюджету України місцевим бюджетам у 2012-2013 роках [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.civicua.org/news/view.html?q=2215090>.
- 32.Попова Л. В. Налоговая система зарубежных стран: учеб. пособие / Л. В. Попова, И. А. Маслова, Ю. Д. Земляков. – М. : Финансы и кредит, 2007. – 440 с.
- 33.Постанова Кабінету Міністрів України від 8 грудня 2010 р. №1149 «Деякі питання розподілу міжбюджетних трансфертів» / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon. rada. gov. ua cgi bin / laws / main. ggi nreg =1149-2010-%EF](http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1149-2010-%EF).
- 34.Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів / Постанова Кабінету Міністрів України від від 23 травня 2007 р. N 308-р [Електронний ресурс] / Режим доступу: [http://zakon4. rada.gov.ua/laws/show/308-2007-%D1%80](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/308-2007-%D1%80).

35. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентно- спроможна економіка, ефективна держава» / Комітет з економічних реформ при Президентові України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.president.gov.ua>.
36. Ростислав Балабан Прозорсть бюджетного процесу 2012-2013 рр. (Киргизстан, УкраУна, Казахстан) / Балабан Ростислав // Наукові записки ІПІЕНД 'м. І.Ф. Кураса НАН УкраУни. 2014. - Вип 4 (66). - С.174-180. - Бібліогр.: 2 назви.
37. Сялямон-Михеева К.Д. Особенности местных бюджетов в условиях децентрализации бюджетной системы Украины / К.Д. Сялямон-Михеева // Инновации. - 2008. - № 6. - С. 24-27.
38. Славнийчук М. Реформа, с которой Украина опаздывает на 20 лет / М. Славнийчук // Зеркало недели. - 2012. - № 44(92). - 1-7 декабря. - С.
39. Славнийчук М. Славнийчук порахувала, що 5419 місцевих бюджетів дотаційні більш, ніж на 70% [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/722736-stavniychuk-porahuvala-scho-5419-mistsevih-byudjetiv-dotatsiyni-bilsh-nij-na-70.html>.
40. Стан місцевого самоврядування 2012 / Асоціація міст України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.yl.edu.te.ua>.
41. Старостенко Н.В. Розподіл бюджетних ресурсів між рівнями влади / Н.В. Старостенко // Фінанси Украї- ни. — 2004. — No 6. — С. 38—45.
42. Термінологічний словник [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/TS001892.html.
43. Термінологічний словник [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/TS001892.html.
44. Україна опустилася на 21 позицію в рейтингу бюджетноУ прозорості // Економ'чна правда. -2015. - 24 вересня.

45. Усков І. В. Бюджетне регулювання в умовах розвитку системи місцевих фінансів. / І. В. Усков // Экономика и управление. – № 3. – 2012 / [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://pk.napks.edu.ua/library/compilations_vak/eiu/2012/3/p_63_68.pdf.
46. Ф62 Місцеві фінанси: навчально-наочний посібник для орг. самот. роботи студ. в умовах КМСОНП з курсу для студ. спец. 7.050104 ден. та заоч. форми навчання. [текст]/Фірсов Д.В., Пирогова М.В.; Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, Кафедра фінансів. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2007. – 57 с.
47. Федчук С. Некоторые вопросы финансирования бюджетных расходов, его признаки и формы в современных условиях // Право Украины. - 2010. - № 8.- С. 123- 128.
48. Фролов С. М. Науково-методичні засади бюджетного регулювання розвитку територій / С. М. Фролов, М. А. Деркач [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://lib.uabs.edu.ua/library/Visnik/Numbers/2_31_2011.
49. Черник Д. Г. Налоги зарубежных стран / Д. Г. Черник // Финансы. – 2008. – № 3. – С. 24–35.
50. Чугунов І. Я. Бюджетна система як інструмент регулювання економічного розвитку [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. д-ра економ. наук: спец 08.04.01 „Фінанси, грошовий обіг і кредит” / І. Я. Чугунов /. – К.: НАН України. Ін-т екон. прогнозування, 2003. – 37 с.
51. Шевченко А. Пути реформирования межбюджетных отношений в Украине [Электронный ресурс] / А. Шевченко // Аналитические записки по проблемам и событий обильного развития. - НИСИ - 2008. - № 11. - Режим доступа: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/november08/3.htm>.